
BİRİNCİ BÖLÜM

AZERBAYCAN'DA DİN-DEVLET İLİŞKİLERİ VE DİN EĞİTİMİ

İslam MUSAYEV*

Giriş

Tarihi oldukça eski dönemlere uzanan çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapan Azerbaycan'da farklı dönemlerde Maniheizm, Ateşperestlik, Kök Tengri, Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam gibi çok sayıda inanç ve din yaşanmıştır. Ancak, İslam'la birlikte Azerbaycan'ın içinde olduğu topraklarda köklü değişiklikler yaşanmış, güçlü bir medeniyet oluşmuştur. Günümüzde Azerbaycan, sahip olduğu medeniyet birikimi ile çok sayıda farklı inanç ve etnik toplulukları bünyesinde barındırmaktadır.

Bu bölümde, özetle tarihi arkaplandan bahsedildikten sonra literatür taraması, doküman analizi ve katılımlı gözlem teknikleri kullanılarak, öncelikle Azerbaycan'daki din-devlet ilişkileri ile ülkedeki dinî yapının genel görünümü gösterilmeye çalışılmış ve ardından Müslüman toplum özelinde örgün ve yaygın eğitim kurumları ile diğer araçlar çerçevesinde din eğitimi meselesine odaklanılmıştır.

* Dr. Öğr. Üyesi, Hakkâri Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

KAYNAKLAR

- Abbasov, Mayıs., Hacı İbrahim İbrahimov'la Röportaj, İrfan Dergisi, S. 1, 2005.
- Abbasov, Mayıs., Azerbaycan'da Din Eğitiminin Meşruiyet (Hukuki) Problemleri, Bakü İslam Üniversitesi İlmî Mecmuası, S. 11, 2016.
- Ağayev, Elnur., Azerbaycan'ın Etnik Yapısı, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı 53, 2013.
- Ahadov, Abdulla., Azerbaycan'da Din ve Dinî Tesisatlar, Azərneşir, Bakü, 1991.
- Ahmedov, Natik., Azerbaycan'da Misyonerlik Faaliyetleri, İrfan Dergisi, S. 219, 2004.
- Ahmedov, Şahı., Azerbaycan'da Şiliğin Yayılma Süreci, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2005.
- Asgeroğlu, Adalet., Göyçaydan Başlayan Ömür Yolu, Azərneşir, Bakü, 2000.
- Aslanova, Sevinç., Krişnacılık ve Azerbaycan'daki Faaliyetleri Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2000.
- Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası, Bakü, 12 Kasım 1995.
- Bünyadov, Ziya & Yusifov, Yusif., Azerbaycan Tarihi, Azerbaycan Devlet Neşriyatı, Bakü, 1994.
- Bünyadov, Ziya., "Azerbaycan", Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. IV, DİB Yayınları, İstanbul, 1991.
- Bünyadov, Ziya., Azerbaycan, VII-IX Asırlarda, Azerbaycan Devlet Neşriyatı, Bakü, 1989.
- Bünyadov, Ziya., Kırmızı Terör, Azerbaycan Devlet Neşriyatı, Bakü 1993.
- Cebraıylov, Neriman., Göyçay; Tarih, İktisadiyat, Medeniyet, Zirve Neşriyatı, Bakü 2005.
- Din, Heyet., Azerbaycan Respublikası Prezidentinin İşler İdaresinin Prezident Kütüphanesi.
- Din, Heyet., Azerbaycan Tarihi XIX-XXI Asrın Evveli, Bakü Üniversitesi Neşriyatı, Bakü, 2010.
- Dinî İnanç Özgürlüğü Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Kanunu, 20 Ağustos 1992.
- Eliyev, İlqar., (ed.), Azerbaycan Tarihi En Kadimden Bizim Eranın III. Asrı, İlim Neşriyatı, Bakü, 2007.
- Gasımova, Mihriban., Azerbaycan'da Dinî Hayat (Bakü Örneği), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1999.
- Göyüşov, Altay., "Azerbaycan'da Sovyet Hâkimiyetinin İslam'a Münasebette Yürüttüğü Devlet Siyaseti", Qütb Dergisi, S. 3, 2004.
- Gurbanova, Vefa., 1900-1978 Yıllarında Azerbaycan'da Yerleşik Hayat ve Şehirleşme, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2006.

Hasanov, Behram., Sovyet Kuşagından Sovyet Sonrası Kuşagina Azerbaycan'da Din, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2007.

Hesenli, Elçin., Azerbaycan'da Dinî Maarifçilik ve Mustakillik Devrinde Dinî Tahsil Sisteminin Yeniden Kurulması, Din ve Devlet Dergisi, C. 1, S. 42, 2016.

İbn Kesir., El-Bidaye ve'n-Nihaye, Büyük İslam Tarihi, (çev: Mehmet Keskin), C. 7, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1994.

İsmail, Mahmut., Azerbaycan Tarihi, Azerbaycan Ansiklopedisi Neşriyatı, Bakü, 1997.

İsmayılov, Gündüz., Azerbaycan'da Dinî Mesele: Tehditler ve Hedefler, Neşriyat XXI, Bakü, 2016.

Kafkas Müslümanları İdaresi Nizamnamesi, Bakü, 12 Ağustos 2009.

Memmedov, İsmail., Azerbaycan Tarihi, Adiloğlu Neşriyatı, Bakü, 2005.

Memmedov, Zakir., Azerbaycan'da XI-XIII. Yüzyılında Felsefi Fikir, İlim Yayınları, Bakü, 1978.

Merdanov, Misir., Azerbaycan Tehsili: Yakın Geçmişe, Bugüne ve Geleceğe Bir Bakış, Azerbaycan Muallimi Gazetesi, S. 40, 2009.

Musayeva, Şehla., Azerbaycan'da Din-Devlet Münasebetleri, Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlmi Mecmuası, S. 14, 2010.

Paşazade, Allahşükür., Kafkas'da İslam, Azernesir, Bakü, 1991.

Polat, Kemal & Koç, Bozkurt., Orta Asya'da Yaşayan Müslümanların Diğer Dinlere Bakışı, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, S. 2/4, 2013.

Polat, Kemal., "Azerbaycan'da Yahudilik ve Dağ Yahudileri", Uluslararası Bütün Yönleriyle Yahudilik Sempozyumu, Ankara, 2012.

Resulzade, Mehmed Emin., Azerbaycan Cumhuriyetinin Keyfiyeti Teşekkülü, İrfan Yayınları, İstanbul, 1990.

Samadov, Elsavar., Azerbaycan'da Din Eğitimi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

Samedov, Elsever., Azerbaycan Cumhuriyetinde Din ve Devlet İlişkileri: Yasal ve Kurumsal Çerçeve, Azerbaycan'da Din ve Kimlik, ed. Sevinç Özkan-Vügar İmanbeyli, Küre Yayınları, İstanbul, 2014.

Suleymanov, Rövsen., Azerbaycan'da Dinî Eğitim ve Metotları, Din ve Devlet İlişkisi, İslam Dünyasında Dinî Eğitim ve Öğretim Uluslararası Öğrenci Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 26-27 Aralık 2014.

Tağıyev, Kövsər., Siyasi Tarih Bağlamında Azerbaycan'da Din Eğitiminin Gelişimi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 6, S. 28, 2013.

Tahsil Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Kanunu, 19 Haziran 2009.

Taştan, Abdulvahap., Azerbaycan'da Sosyo-Kültürel Değişme, Din ve Dinsel Canlanma, Bilig Dergisi, S. 25, 2003.

Tombak, Fatma., 20. Yüzyıl Sovyet Rusya'sında Din, İslamiyet ve Nüfus Üzerine

Bir Değerlendirme, History Studies Dergisi, S. 3/2, 2011.

Türk-Azerbaycan İş Konseyi, DEİK Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, Azerbaycan Ülke Bülteni, 2013.

Yıldız, Hakkı Dursun., “Babek”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. IV, DİB Yayınları, İstanbul, 1991.

Yunusov, Arif, Azerbaycan'da İslam, Zaman Neşriyatı, Bakü, 2004.

İnternet Kaynakları

<https://qafqazislam.com/>

<http://scwra.gov.az/>

<http://theology.bsu.edu.az/>